Joan Roget i el telescopi catalá - Biografia

Autor:
Data de publicació: 02-03-2014

El telescopi el va inventar un català. Heus aquí la sorprenent hipòtesi explicada a l'Enciclopedia Espasa el 1928, per Geroni Sirturi deixeble de Galileu. La història porta a la important investigació de Simón de Guilleuma el 1958 amb comentaris finals de José María López Piñero. el 1978, al seu llibre: Ciencia y técnica en la sociedad española de los siglos XVI y XVII

Joan Roget, Girona c.1550 - † Girona c.1617-1624, fou un fabricant d'ulleres[1] de Girona, Catalunya. Estudis recents apunten al fet que podria haver tingut un paper cabdal en la invenció del telescopi.[2][3][4] Formava part d'una nissaga familiar de constructors d'instruments científics de la segona meitat del segle XVI. El precursor de la nissaga fou el pare de Joan, Pere Roget. Pere Roget tengué tres fills: Magí i Miquel, que s'establiren a Barcelona i Joan, que s'establí a Girona.[5]

Biografia
Joan Roget era fill de Ramón Roget (un cardador de tela) d'Angulema, França. D'acord amb l'optometrista català i historiador aficionat Simón de Guilleuma, Roget s'hauria casat amb Joana de Malaville i emigrat a la ciutat catalana de Girona, a Espanya, on treballaria com a mestre fabricant d'ulleres.[6] El seu germà, Pere Roget, també fabricant d'ulleres, es va instal·lar a Barcelona a la plaça del Blat i dos dels fills de Pere Roget, Magí i Miquel, també es van convertir en mestres fabricants d'ulleres[7] El registre de morts de la catedral de Rodez a Avairon llista la mort de Joana Roget el 7 d'agost de 1614. No es té constància del registre de la mort de Joan Roget, però manca el llibre de registre de morts entre 1617 i 1624, sent probable la seva mort entre aquestes dues dates.[8]

Arbre genealògic

Ramon Roget
*15xx
†16xx

Joana de Malaville
*15xx
†16xx

Joan Roget
*15xx
†16xx

Pere Roget
*15xx
†16xx

Caterina Isern
*15xx
†16xx

Joan Roget
*15xx
†16xx

Magí Roget
*15xx
†16xx

Miquel Roget
*15xx
†16xx

Antecedents històrics
1618.- Jeroni Sirturi treu a la llum l'obra dels Roget en la seva obra: Telescopium: sive ars perficiendi novum illud Galilaei visorium instrumentum ad sydera in tres parts divisa (Telescopi, o la tècnica i sentit de la nova visió de Galileu

de les estrelles, en tres volums).7?

1928- L'Enciclopedia Espasa explica que Jeroni Sirturi, que va ser deixeble de Galileu, quan va tenir a les seves mans un telescopi, va pensar que trobaria gran utilitat portant-lo a Espanya. Va emprendre el seu viatge i, amb prou feines havia travessat els Pirineus, quan es va trobar amb que un català va tirar per terra els seus intents de presentar els instruments amb els que pensava sorprendre als savis espanyols. Ell mateix narra els fets al seu llibre en llatí d'aquesta manera..

»Vaig prendre doncs, el camí d'Espanya ... i en arribar a Girona se m'ha acostà un cert arquitecte curiós demanant-me que el permetés veure el meu telescopi. Disgustat per la importunitat d'aquell home, vaig començar negant m'hi, però va insistir de tal manera, que em va fer pensar si estaria dedicat també a aquest art. La sospita no em va enganyar perquè després d'haver observat fins a la sacietat un arbre distant, em va manifestar el desig de reconèixer i manejar les lents, vaig accedir a la seva pretensió, segur de que, encara que volgués imitar l'instrument, la seva edat avançada no correspondria a les forces del seu ànim.

Examinats els cristalls amb molta atenció, em va portar a casa seva, ensenyant-me una armadura i vella d'un telescopi; i jutjant-me conduït pel favor del geni de l'art, vaig fer amistat amb ell, i així més lliurement vaig poder penetrar en aquell secret. Em va ensenyar llavors les formes del telescopi delineades en un llibre, i al meu favor em va permetre anotar les proporcions amb tres punts. A partir de què no em va ser difícil reproduir-los integrats, i després examinats i augmentats per diaris experiments, donar-los perfecció i redactar la taula que presento al lector.

El nostre arquitecte, segons vaig saber després, era germà de Roget de Borgonya, veí en un altre temps de Barcelona, ??home de gran indústria i el primer que va introduir i establir aquest art a Espanya. Aquest va tenir tres fills, dels quals un, dedicat a les lletres ia la religió, va prendre el hàbit Dominic, i sent frare, va traçar telescopis. Ningú els ha traçat més exacte que aquests germans Roget. Em va semblar que jo havia après l'art, quan només havia après les formes. »Frederic Maignet, en el seu llibre "Apunts sobre els quatre grans astrònoms", també escriviu el que segueix:» Preciso és dir que aquest magnífic instrument, que havia de marcar època en la història de l'astronomia, era conegut com objecte de curiositat al segle XVI. Un espanyol anomenat Roget els havia construït amb tota perfecció ... i el mèrit de Galileu només consisteix en aplicar-lo a les observacions astronòmiques. »La mateixa relació fa Robert Collin en el seu llibre "Resum d'història".

1958.- Simón de Guilleuma investiga la família Roget esmentada en el llibre de Sirturi i aporta proves documentals de que, abans de 1593, en tallers barcelonins s'havien construït "ulleres de llarga vista".8?

1979,- El Dr.José María López Piñero reprèn els articles de l'Enciclopèdia Espasa, i els amplia en fer públics els estudis de Guilleuma sobre els Roget i els ullerers catalans establerts a partir del segle XIV en el seu llibre: Ciencia y técnica en la sociedad española de los siglos XVI y XVII.9?

2008.- Nick Pelling treu als mitjans la importància primigènia dels telescopis dels Roget en un article d'octubre de 2008 a la revista History Today.6?10

Reivindicació de la invenció del telescopi
Generalment, s'atribueix la invenció del telescopi a Hans Lippershey, un fabricant d'ulleres alemany, que l'hauria patentat el 2 d'octubre de 1608. No obstant això, el 1959, un treball de recerca de José María Simón de Guilleuma (1886-1965) ho va negar al·legant que havia descobert proves que assenyalaven que el fabricant d'ulleres d'origen francès Joan Roget, havia inventat el telescopi abans de la patent de Lippershey i que els fabricants d'ulleres neerlandesos havien copiat el seu dispositiu. Guilleuma es basava en una referència d'un llibre publicat el 1618, Telescopium: sive ars perficiendi novum illud Galilaei visorium instrumentum ad sydera in tres parts albira (Telescopi, o la tècnica i sentit de la nova visió de Galileu dels estels, en tres volums) de l'italià Hieronymi Sirturi Mediolanensis (conegut com Girolamo Sirtori de Milà) en el qual l'autor descriu una reunió el 1609 a Girona d'ell amb un fabricant d'ulleres, un «vell marcit» anomenat Roget, que sostenia haver inventat el telescopi.[9]Guilleuma va investigar a partir d'aquest esment en el registre de defuncions de la Catedral de Rodez a Avairon i va trobar que hi havia una família Roget de fabricants d'ulleres,fet que el va portar a la conclusió que el fabricant d'ulleres de la història de Sirtori era aquest mateix Joan Roget.[2]

El 1958, dins d'aquest context, i basat en dades d'arxiu, Simón-Guilleuma va aportar proves documentals de que, abans de 1593, en aquests tallers barcelonins s'hi havien construït "ulleres de llarga vista". Com primer exemple, al

març d'aquest any (1593) va morir Pere de Cardona, destacada personalitat de l'oligarquia ciutadana, que va deixar entre els seus béns una "ullera llarga guarnida de llautó", curosament descrita per l'escrivà, que ressalta la seva part òptica i la seva muntura allargada d'uns vint centímetres. Dit instrument, que segurament va ser una obsequi de l'artífex constructor, va passar a ser possessió de la seva vídua i més tard del seu fill. Pocs anys més tard, apareixen proves de que altres aparells semblants estaven en poder de diversos acomodats mercaders de Barcelona: Jaume Galvany tenia una "ullera de llarga vista" que es va vendre en pública subhasta, després de la seva mort (1608), per cinc sous; Honorato Graner, mort el 1613, posseïa també una "ullera de llauna per mirar de Lluny".[10][11]

Aquesta reivindicació va ser més endavant considerada i investigada per l'historiador Nick Pelling en un article d'octubre del 2008 a la revista History Today, en el que intentava reconstruir els moviments de Lippershey i d'altres inventors neerlandesos abans de la sol·licitud de la patent, trobant que era plausible que hi hagués hagut una connexió amb Roget.[12][13] L'invent de Roget hauria estat copiat (segons aquesta investigació) per Zacharias Janssen, qui el dia 17 d'octubre de 1608 (dues setmanes després de la patent de Lippershey) va intentar patentar-lo. Poc abans, el dia 14 d'octubre, Jacob Metius havia intentat també, patentar un telescopi. Van ser aquests fets els que van despertar les suspicàcies de Nick Pelling qui, basant-se en les investigacions de Josep Maria Simón de Guilleuma (1886-1965)[14][6] publicades el 1958,[15] va defensar també, que el legítim inventor fou Joan Roget el 1590.[6][16][12][13]

Una altra evidència que els historiadors creuen que podria ajudar a establir la prioritat és un testament del 10 d'abril de 1593 datat a Barcelona, ??on Pere de Cardona va llegar a la seva esposa una "ullera[17] llarga guarnida de llautó"[14] i encara que Pelling en una entrevista a la BBC al traduir-ho per "long-eyeglass decorated with brass", va dir que en anglès també podria descriure una lupa, va afegir que la única traducció de "ullera de llarga vista" a l'anglès: "eyeglass/telescope for long sight" de 1608 sona més com un telescopi de Roget.[18][12][11]

Vegeu també

Ulleres de tisora

Referències

ulleres a Optimot
«¿Inventó un gerundense el telescopio?» (en castellà). El País, 12-10-2015. [Consulta: 13 octubre 2015].
«Un estudi atribueix l'invent del telescopi a l'òptic gironí Joan Roget». Diari de Girona, 16-09-2008. [Consulta: 12 maig 2013].
«El somni del telescopi català». Avui, 19 setembre del 2008. [Consulta: 12 maig 2013].
«Roget». L'Enciclopèdia.cat. Barcelona: Grup Enciclopèdia Catalana.
Simón de Guilleuma, Josep Maria. De l'ús de les ulleres en els països de la Confederació catalano-aragonesa en el segle XIV (pdf), 1923.
«Joan Roget». L'Enciclopèdia.cat. Barcelona: Grup Enciclopèdia Catalana.
Pelling, Nick. (en inglés) «Who Invented the Telescope», History Today.
Girolamo Sirtori. Telescopium: sive ars perficiendi novum illud Galilaei visorium instrumentum ad sydera in tres partes divisa, 1618, p. 25–.
José María López Piñero. Ciencia y técnica en la sociedad española de los siglos XVI y XVII. Labor Universitaría, 1979, p. 64. ISBN 978-84-335-1723-4.
Enrique Garcia Santo-Tomas. The Refracted Muse: Literature and Optics in Early Modern Spain. University of Chicago Press, 7 August 2017, p. 32–. ISBN 978-0-226-46573-9.
«Who Invented the Telescope?» (en anglès). History Today, octubre 2008. [Consulta: 12 maig 2013].
«Ens podem atrevir a proposar Roget com un dels candidats a constructor del primer telescopi» (en català). Diari de Girona, 02-11-2008. [Consulta: 12 maig 2013].
«Notas bibliográficas. José M. Simón de Guilleuma» (Pdf) (en castellà). [Consulta: 12 maig 2013].
«Un estudioso avala la teoría de que el telescopio se inventó en Gerona y no en Holanda» (en castellà). Rtve.es, 17-09-2008. [Consulta: 12 maig 2013].
«Un estudioso avala la teoría de que el telescopio se inventó en Gerona y no en Holanda». Rtve.es, 17-09-2008. Arxivat de l'original el 29 de noviembre de 2015. [Consulta: 12 maig 2013].
DCVB: Ullera

Controversy over telescope origin, news.bbc.co.uk, Tuesday, 16 September 2008

Enllaços externs

http://news.bbc.co.uk/2/hi/science/nature/7617426.stm (anglès)